

Mads Ivar Kirkeberg

5. Inntekt

- Mange innvandrere blir mer økonomisk selvhjulpne med økt botid, men det finnes store variasjoner for ulike innvandringsland.
- Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Asia, Afrika, Latin-Amerika og Øst-Europa har langt større sannsynlighet enn befolkningen generelt for å tilhøre lavinntektsgruppen.
- Lav eller manglende yrkestilknytning er den viktigste årsaken til lavinntekt.
- Sosialhjelp og bostøtte er mye mer utbredt blant mange innvandrere i lavinntektsgruppen sammenlignet med lavinntektsgruppen i hele befolkningen.
- En av fire innvandrere har vedvarende lavinntekt, men andelen faller for mange grupper med økende botid.
- Mange somaliere og irakere har vedvarende lavinntekt selv etter mange års opphold i Norge.

5.1. Store forskjeller i inntektsnivået

Det er store forskjeller i inntektsnivå, type inntekter og inntektsfordeling blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. De som har landbakgrunn fra Norden, Vest-Europa for øvrig, Nord-Amerika og Oseania, har et inntektsnivå på linje med det generelle inntektsnivået i befolkningen. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har bakgrunn fra Øst-Europa (omfatter også EU-landene i Øst-Europa), Asia, Afrika, Latin-Amerika, har i gjennomsnitt et langt lavere inntektsnivå. Dette skyldes hovedsakelig større vanskeligheter med å komme inn på arbeidsmarkedet, og manglende opparbeidede trygderettigheter.

I 2006 hadde innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har bakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika, Latin-Amerika, et inntektsnivå på om lag 70 prosent av det generelle inntektsnivået i Norge (figur 5.1). Men denne delen av befolkningen er langt ifra noen homogen gruppe. Inntektsulikheten er større blant innvandrerne fra disse delene av verden

Datagrunnlag

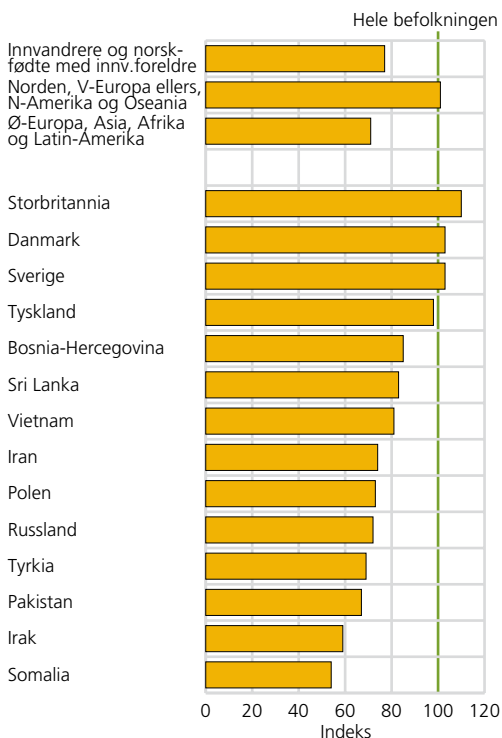
Inntektsstatistikken for husholdninger omfatter alle registrerte kontante inntekter som husholdningene mottar. Statistikken er en totaltelling som omfatter alle personer i privathusholdninger som bor i landet ved utgangen av året. Inntektsopplysninger er fremkommet ved å koble ulike administrative registre og statistiske datakilder.

enn i befolkningen totalt sett, og hvor det å stå innenfor eller utenfor arbeidsmarkedet – yrkesinntekt eller mangel på sådan – er den viktigste forklaringsfaktoren (Statistisk sentralbyrå 2008). Ulik landbakgrunn, botid i landet og innvandringsårsak er alle viktige faktorer for å forklare slike inntektsforskjeller.

5.2. Store inntektsforskjeller – spesielt blant de fra Asia og Afrika

Innvandrere fra land i Norden og øvrige Vest-Europa har et inntektsnivå som er relativt likt det for befolkningen totalt (figur 5.1). I 2006 hadde for eksempel britiske

Figur 5.1. **Inntekt etter skatt per forbruksenhet. EU-skala. Median. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Hele befolkningen = 100. 2006**

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

innvandrere en medianinntekt etter skatt per forbruksenhet (se tekstboks) som lå 10 prosent høyere enn det generelle inntektsnivået i befolkningen. Blant innvandrerne fra våre to naboland, Danmark og Sverige, lå inntektsnivået 3 prosent høyere enn i befolkningen generelt. Blant de største innvandringslandene i Øst-Europa, Asia og Afrika, er det langt større inntektsforskjeller. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina, Sri Lanka og Vietnam, hadde i 2006 et inntektsnivå som utgjorde mer enn 80 prosent av det generelle inntektsnivået i befolkningen. Blant andre store innvandringsland som Somalia og Irak var tilsvarende andeler under 60 prosent. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har bakgrunn fra det største innvandringslandet, Pakistan, hadde en medianinntekt etter skatt per forbruksenhet på 67 prosent av inntektsnivået til hele befolkningen. Den innvandrergruppen som har økt mest i Norge de siste årene, polakkene, hadde til sammenligning et inntektsnivå som utgjorde 73 prosent av befolkningens generelle inntektsnivå i 2006.

5.3. Mange blir mer økonomisk selvhjulpne med tiden ...

Store forskjeller i inntektsnivå mellom ulike landgrupper har blant annet sammenheng med botid i Norge. Økt botid fører for mange innvandrere til bedre integrering både på arbeidsmarkedet og ellers i samfunnet. Tidligere studier har vist at oppholdstid er en av de viktigste faktorene i forbindelse med flyktningers suksess på arbeidsmarkedet (Blom 2004, Galloway og Mogstad 2006).

Inntektssammensetningen endres for mange innvandrere fra at mye av husholdningens inntekter kommer fra ulike offentlige overføringer som for eksempel sosialhjelp, til at yrkesinntekt blir viktigere

som inntektskilde. Dette fører igjen til at husholdningens samlede inntekter øker med økende botid. I tabell 5.1 vises endringen i husholdningens inntektssammensetning for noen utvalgte innvandrergupper. Tallene viser at mange innvandrere blir mer økonomisk selvhjulpne jo lengre tid de har bodd i landet. Blant for eksempel iranske husholdninger utgjør sosialhjelp i gjennomsnitt 10 prosent av husholdningsinntekten for de med tre til ni års opphold i Norge. Når botiden øker til mer enn ti år, faller sosialhjelpens andel til 2 prosent. Samtidig øker yrkesinntektens andel for disse husholdningene fra henholdsvis 60 til 75 prosent. Blant innvandrere fra Sri Lanka, Bosnia-Hercegovina, Pakistan og Vietnam finner vi ikke tilsvarende endringer med økende botid. Blant disse innvandrergruppene er husholdningens yrkesinntekter relativt høye selv etter kort botid, mens sosialhjelp har en gjennomsnittlig langt mindre betydning for husholdningens økonomi uavhengig av botidens lengde.

Blant innvandrere fra Irak og Somalia reduseres også sosialhjelpens økonomiske betydning til fordel for inntekt av eget arbeid – etter hvert som botiden øker. Men innvandrere med bakgrunn fra disse to landene skiller seg allikevel ut ved i langt større grad å være avhengig av offentlige stønader til livsopphold – selv etter lang botid (tabell 5.1). Sosialhjelp er gjennomsnittlig en svært viktig inntektskilde for disse innvandrergruppene selv etter mange års opphold i landet. Blant somaliere med botid fra tre til ni år utgjorde sosialhjelp og yrkesinntekt henholdsvis 21 og 35 prosent av husholdningens samlede inntekter. Etter mer enn ti års botid har ikke inntekt av eget arbeid en høyere andel enn 56 prosent for denne gruppen innvandrere. For irakere med lengst botid er yrkesinntektens andel enda lavere – 52 prosent i gjennomsnitt. Sosialhjelpens andel faller til i underkant av 10 prosent for somaliere og irakere med lengst botid. Disse to innvandrergruppene skiller seg også ut ved

Tabell 5.1. **Ulike inntekter som andel av husholdningens samlede inntekt, etter botid. Gjennomsnitt. Innvandrere. Noen utvalgte land. 2006. Prosent**

	Botid 3 år eller mindre					Botid 3-9 år					Botid 10 år eller lenger				
	Sosial- hjelp	Andre skat- tefri- over- førin- ger ¹	Yrkes- inn- tekt	Ytelser fra folke- trygd- en over- førin- ger ²	Andre skat- tefri- over- førin- ger ²	Sosial- hjelp	Andre skat- tefri- over- førin- ger ¹	Yrke- sin- ntekt	Ytelser fra folke- trygd- en over- førin- ger ²	Andre skat- tefri- over- førin- ger ²	Sosial- hjelp	Andre skat- tefri- over- førin- ger ¹	Yrkes- inn- tekt	Ytelser fra folke- trygd- en over- førin- ger ²	Andre skat- tefri- over- førin- ger ²
Russland	6	8	57	4	17	3	5	75	6	4	1	2	81	7	1
Tyrkia	3	5	76	8	2	4	7	74	9	0	2	5	67	20	0
Bosnia- Hercego- vina	3	4	85	3	2	4	5	78	6	3	2	3	80	8	3
Somalia	22	17	29	3	22	21	19	35	8	6	9	12	56	12	1
Sri Lanka	2	4	81	4	2	2	6	79	5	1	1	4	82	7	0
Irak	14	12	48	3	15	17	12	52	9	2	8	9	52	23	0
Iran	7	5	65	5	13	10	7	60	13	2	2	3	75	13	0
Pakistan	3	6	73	10	1	3	8	73	9	0	1	5	68	17	0
Vietnam	3	4	78	9	1	3	6	76	8	0	2	4	77	11	1

¹ Barnetrygd, kontantstøtte og bostøtte.

² Introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere, skattepliktige bidrag og livrenter utenfor arbeidsforhold.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

at flere andre skattefrie overføringer, ved siden av sosialhjelpen, har en stor betydning for husholdningens økonomi. Barne-trygd, kontantstøtte og bostøtte utgjorde til sammen 12 og 17 prosent av husholdningens samlede inntekter for henholdsvis irakere og somaliere med botid under tre år. Men også disse overføringene avtar noe i økonomisk betydning med økende botid. Tilsvarende andeler blant irakere og somaliere som hadde botid over 10 år, var henholdsvis 9 og 12 prosent i 2006.

Ulike ytelser fra folketrygden som alderspensjon og uførepensjon, har for mange innvandrershusholdninger en større inntektsmessig betydning enn økonomisk sosialhjelp. Dette gjelder også for innvandrere med forholdsvis kort botid i Norge, men her er det nok ofte andre husholdsmedlemmer med lengre botid i landet som mottar disse pensjons- og trygdeytelsene. For mange innvandrere som har botid på 10 år eller lengre, betyr ulike ytelser fra folketrygden mye for deres husholdningsøkonomi. Blant irakere utgjør for eksempel disse inntektene i gjennomsnitt nesten en firedel av husholdningens samlede inntekt. Blant tyrkere og pakistanere mottar også mange en stor del av husholdningens inntekter fra folketrygden – ofte i form av uførepensjon. Blant irakere, tyrkere og pakistanere med mer enn ti års botid i Norge tilhørte henholdsvis 26, 27 og 30 prosent i 2006 en husholdning som mottok uførepensjon. 4-6 prosent av disse innvandrergруппene med lengst botid tilhørte en husholdning som mottok alderspensjon fra folketrygden.

«Andre skattepliktige overføringer» i tabell 5.1 omfatter hovedsakelig introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere. Som vi ser, utgjør denne inntektsposten i gjennomsnitt en betydelig andel av husholdningsinntekten til somaliere, russere, irakere og iranere med kortest botid i Norge

(under tre år). Blant somaliske innvandrershusholdninger har denne inntekten i gjennomsnitt en like stor betydning som sosialhjelpen – 22 prosent av husholdningens samlede inntekt. Også for irakiske husholdninger har sosialhjelpen og introduksjonsstønaden en like stor økonomisk betydning – 14-15 prosent av samlet inntekt. Blant iranere og russere med botid under tre år utgjør introduksjonsstønaden henholdsvis 13 og 17 prosent, og har en langt større inntektsmessig betydning for husholdningen enn økonomisk sosialhjelp.

5.4. ... men mange innvandrere er sterkt overrepresentert i lavinntektsgruppen

Selv om mange innvandrere blir mer økonomisk selvhjulpne med økende botid, er mange innvandrergруппer sterkt overrepresentert blant de med lavest inntekt. I resten av dette kapitlet skal vi sette fokus på disse mer økonomisk vanskeligstilte innvandrergруппene.

Siden slutten av 1990-tallet har bekjempelse av fattigdom stått høyt på den politiske agendaen. Nåværende regjering har lagt frem en egen handlingsplan der hovedstrategien i kampen mot fattigdom er arbeid. I denne planen fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet pekes det også på at alle barn skal sikres samme rett og mulighet til utvikling uavhengig av foreldrenes økonomi, utdanning og etnisk eller geografisk tilhørighet (Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2006). Inntektsstatistikken viser at innvandrere med bakgrunn fra Øst-Europa, Asia og Afrika er sterkt overrepresentert i lavinntektsgruppen, oftest på grunn av manglende tilknytning til arbeidslivet (Statistisk sentralbyrå 2008). I de fleste vestlige land er ikke fattigdom eller lavinntekt forbundet med materiell nød, men heller med faren for utestengning fra ulike sosiale arenaer. Barn som vokser opp i familier med lav

inntekt, vil stå i fare for ikke å kunne delta i samme type aktiviteter eller kjøpe de samme forbruksgodene som sine venner. I verste fall kan dette føre til sosial utestengning. Undersøkelser har vist at fattigdom kan virke reproduserende, det vil si at den går i arv fra en generasjon til den neste. Barn som vokser opp i ressursvake familier (det vil si at foreldrene har lave inntekter, lav utdanning og svak yrkestilknytning), har også større sannsynlighet for selv å «arve» de samme karakteristika (Kirkeberg og Epland 2007). Bekjempelse av fattigdom (lavinntekt) er dermed et viktig bidrag i arbeidet med integreringen av mange innvandrergupper.

Blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre tilhørte 29 prosent lavinntektsgruppen i 2006 når EUs målemetode for lavinntekt (EU-60) legges til grunn (se tekstboks). I den øvrige befolkningen var lavinntektsandelen det året i underkant av 8 prosent (tabell 5.2). Etter OECDs «strenge» lavinntektsgrense (OECD-50) var tilsvarende andeler om lag 20 og 3 prosent (se tekstboks). Hvis vi skiller på landbakgrunn, ser vi at innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika, Latin-Amerika og Tyrkia, har en langt høyere risiko for å havne i lavinntektsgruppen sammenlignet med tilsvarende grupper med bakgrunn fra Norden, Vest-Europa ellers, Nord-Amerika og Oseania. Dette gjelder for både OECDs og EUs målemetoder for lavinntekt.

Etter EU-60 har 34 prosent av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har landbakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika, Latin-Amerika og Tyrkia, lavinntekt. Disse gruppene i befolkningen har en sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen som er 3,5 ganger høyere enn i befolkningen generelt. Men også innvandrere og norskfødte med innvandrerforel-

dre som har bakgrunn fra Norden, Vest-Europa ellers, Nord-Amerika og Oseania, er overrepresentert nederst i inntektsfordelingen. Deres sannsynlighet for å tilhøre lavinntektsgruppen i 2006 var 1,6 ganger høyere enn i befolkningen totalt sett.

Tabell 5.2. **Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har årlig lavinntekt¹. To ulike lavinnteksdefinisjoner. 2006. Prosent**

	OECD-50	EU-60	Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse
Hele befolkningen	4,2	9,7	2,2
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	19,8	29,1	2,3
Den øvrige befolkningen	2,7	7,9	2,2
Landbakgrunn fra ² :			
Norden, Vest-Europa unntatt Tyrkia, Nord-Amerika og Oseania	11	16	1,9
Øst-Europa, Asia, Afrika, Latin-Amerika og Tyrkia	23	34	2,5
Storbritannia	8	12	2,0
Sverige	10	15	1,8
Danmark	7	13	1,9
Tyskland	12	18	1,9
Bosnia-Hercegovina	8	18	2,5
Sri Lanka	13	19	3,0
Polen	25	37	1,6
Vietnam	14	23	2,8
Iran	15	27	2,3
Russland	22	32	2,4
Tyrkia	24	36	2,9
Pakistan	28	38	3,4
Irak	36	52	2,8
Somalia	47	64	2,5

¹ Studenter ikke inkludert. ² Omfatter både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

5.5. Flest somaliere med lav-inntekt

Blant de utvalgte innvandrergruppene i tabell 5.2 er det store variasjoner i andelen med lavinntekt. Blant somaliske innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre tilhører 64 prosent lavinntektsgruppen i 2006 etter EU-60, og 47 prosent etter OECD-50. Blant de med bakgrunn fra Irak har også mer enn halvparten (52 prosent) en husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet som ligger under lavinntektsgrensen etter EU-60, mens mer enn hver tredje iraker (36 prosent) havner i lavinntektsgruppen etter OECDs målemetode. Mange av disse innvandrershusholdningene er som tidligere vist, kjennetegnet av lav yrkestilknytning og høy sosialhjelpsbruk. I tillegg har disse innvandrergruppene en høyere gjennomsnittlig husholdningsstørrelse enn mange andre innvandrergupper og husholdninger i den øvrige befolkningen. Gjennomsnittlig husholdningsstørrelse blant somaliere og irakere var i 2006 henholdsvis 2,5 og 2,8 personer. I befolkningen uten innvandrerbakgrunn var gjennomsnittshusholdningen på 2,2 personer.

Inntekt etter skatt fremkommer ved å summere husholdningens lønnsinntekter, næringsinntekter, kapitalinntekter (eksempelvis renteinntekter og avkastning på verdipapirer) og ulike overføringer (pensjoner, trygder, barnetrygd, bostøtte, sosialhjelp med videre). Husholdningens utlignede skatter og negative overføringer (underholdsbidrag og pensjonspremier i arbeidsforhold) trekkes fra.

Selv om dette inntektsbegrepet omfatter de fleste kontante inntektene husholdningene mottar, må en være oppmerksom på at dette begrepet ikke omfatter viktige inntekter som også kan ha stor betydning for individenes velferdsnivå. Dette gjelder for eksempel verdien av offentlige tjenester, verdien av hjemmeproduksjon og såkalte «svarte» inntekter. I tillegg inngår heller ikke inntekt av egen bolig i dette begrepet. Av samme prinsipp er heller ikke renteutgifter trukket fra.

Blant andre store innvandringsland i Asia og det tidligere Øst-Europa har Pakistan, Tyrkia, Russland og Polen en høy andel med lavinntekt, mens vi finner færrest med lavinntekt blant de med bakgrunn fra Sri Lanka og Bosnia-Hercegovina. Her ligger lavinntektsandelen under 20 prosent etter EU-60. De laveste andelene med lavinntekt

Lavinntekt

OECDs lavinntektsdefinisjon tar utgangspunkt i det beløpet som tilsvarer 50 prosent av medianinntekten etter at husholdningsinntektene er korrigert for ulik husholdningsstørrelse og sammensetning ved hjelp av den såkalte OECD-skalaen. Ifølge OECDs skala skal første voksne husholdningsmedlem ha vekt lik 1,0, neste voksne får vekt lik 0,7, mens barn får en vekt lik 0,5. En husholdning på to voksne og to barn vil dermed, ifølge OECDs definisjon, måtte ha en inntekt tilsvarende 2,7 ganger det en enslig har, for å ha samme økonomiske levestandard. Lavinntektsgrensen for en enslig person vil etter denne definisjonen være 101 000 kroner i 2006.

EUs lavinntektsdefinisjon setter lavinntektsgrensen noe høyere enn OECDs definisjon. Her trekkes grensen for lavinntekt ved 60 prosent av medianinntekten. I tillegg regner denne metoden inn større utgiftsbeparelser enn OECDs anbefaling, når flere personer bor sammen. EUs skala er derfor en «modifisering» av OECDs skala, ved at en legger noe mer vekt på at store husholdninger vil oppnå stordriftsfordeler. Ifølge EUs skala skal første voksne husholdningsmedlem ha vekt lik 1,0, mens neste voksne får vekt lik 0,5 og barn vekt lik 0,3. Ifølge EUs skala trenger en tobarnsfamilie der det er to voksne, bare en inntekt tilsvarende 2,1 ganger det en enslig har, for å ha samme levestandard. Lavinntektsgrensen for en enslig person vil etter denne definisjonen være 145 000 kroner i 2006.

Medianinntekten er det midterste beløpet i fordelingen, etter at en har sortert inntektene etter størrelse. Det vil altså være like mange personer med inntekt over medianen som under.

i tabell 5.2 har innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Storbritannia, Danmark og Sverige, men også disse innvandrergruppene er overrepresentert i lavinntektsgruppen sammenlignet med befolkningen generelt.

I tabellene 5.3-5.8 skal vi se nærmere på ulike kjennetegn ved de som er henholdsvis under eller over lavinntektsgrensen, for de samme utvalgte innvandringslandene. For enkelhetens skyld er kun én målemetode for lavinntekt benyttet i disse tabellene – EU-60.

5.6. Ofte manglende yrkestilknytning i lavinntektsgruppen

Tidligere undersøkelser har vist at det er en nær sammenheng mellom manglende yrkestilknytning og sannsynligheten for å befinne seg i lavinntektsgruppen (Statistisk sentralbyrå 2008). Denne sammenhengen avspeiler seg også i tabell 5.3. Blant alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i lavinntektsgruppen tilhører 65 prosent en husholdning som ikke har noen yrkestilknyttede. For å bli regnet som yrkestilknyttet i denne sammenhengen må yrkesinntekten til en person ligge over folketrygdens minstepensjon til enslige (minstepensjonen), som utgjorde drøyt 111 000 kroner i 2006. Blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som har inntekt over lavinntektsgrensen, var andelen uten yrkestilknyttede 14 prosent i 2006.

Det er til dels store variasjoner i graden av yrkestilknytning blant innvandrere i lavinntektsgruppen, etter deres landbakgrunn. Størst andel uten yrkestilknyttede i husholdningen finner vi blant russere, somaliere og iranere, med andeler på over 70 prosent. Lavest andel har pakistanere og srilankere hvor om lag halvparten i lavinntektsgruppen ikke har noen yrkestilknyttede i husholdningen.

Somaliere og irakere avviker igjen litt fra det generelle mønsteret ved også å ha mange uten yrkestilknytning blant de som ikke har lavinntekt. Fire av ti somaliere over lavinntektsgrensen hadde i 2006 ingen husholdningsmedlemmer med inntekt av eget arbeid som var høyere enn folketrygdens minstepensjon. Blant irakere gjaldt dette drøyt to av ti.

Tabell 5.4 viser også graden av yrkestilknytning, men nå målt ved andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tilhører en husholdning der yrkesinntekten er største inntektskilde. Mange av de store innvandringslandene har relativt høye andeler med yrkesinntekt selv om de ligger under lavinntektsgrensen. Blant for eksempel svenske innvandrere i lavinntektsgruppen har seks av ti yrkesinntekt som viktigste inntektskilde. Årsaken til dette er at mange svensker har typiske lavlønnsyrker innenfor hotell- og restaurant samt varehandel. Polakkene skiller seg ut ved at hele 80 prosent i lavinntektsgruppen har inntekt av eget arbeid som husholdningens viktigste inntektskilde. Mange av disse arbeidsinnvandrerne oppnår med andre ord ikke høye nok registrerte inntekter til at de passerer lavinntektsgrensen etter EU-60. Lavinntektsgrensen for en enslig person var i 2006 etter denne definisjonen 145 000 kroner etter skatt. I lavinntektsgruppen totalt er andelen med yrkesinntekt som største inntekt på 37 prosent.

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre uten lavinntekt har i stor grad yrkesinntekt som husholdningens viktigste inntektskilde (tabell 5.4). Blant store innvandrergrupper som pakistanere, vietnamesere og bosniere har godt over 80 prosent inntekt av eget arbeid som viktigste kilde til livsopphold. Somaliere skiller seg igjen ut ved at kun halvparten av de som ikke har lavinntekt, har yrkesinntekt

som største husholdningsinntekt. Her er det i større grad andre typer inntekter som bidrar til å «løfte» disse somalierne over lavinntektsgrensen.

Det er viktig å være klar over at disse tallene ikke tar hensyn til verken botid eller innvandringsgrunn. Statistikken viser høyest registrert ledighet blant innvandrere med botid på mellom fire og seks år. Denne tendensen er sterkest blant innvandrere fra Asia og Afrika. Dette henger sannsynligvis sammen med at mange nyankomne flyktninger går gjennom en periode med både norskopplæring og eventuelle kvalifiseringstiltak før de registrerer seg som arbeidssøkere (se kapittel 4). Andre studier har vist at innvandringsgrunn, botid og på hvilket tidspunkt man kom til landet (lav-

eller høykonjunktur), er bestemmende for graden av yrkestilknytning (Blom 1996a, Østby 2001, Blom 2004).

5.7. Økonomisk utsatthet – sosialhjelp og bostøtte

Ved liten eller manglende yrkesinntekt og uten opparbeidede trygderettigheter blir ulike økonomiske støtteordninger som sosialhjelp og bostøtte desto viktigere. Hvis vi måler økonomisk utsatthet ved å se på andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som tilhører husholdninger som mottar økonomisk sosialhjelp, finner vi, ikke overraskende, en høy overrepresentasjon i lavinntektsgruppen. Mer enn hver tredje innvanderer og norskfødt med innvandrerforeldre som har lavinntekt, tilhørte i 2006 en hushold-

Tabell 5.3. **Andel personer i husholdninger uten noen yrkestilknyttede. Med og uten årlig lavinntekt¹. 2006. Prosent**

	Med lavinntekt	Uten lavinntekt
Hele befolkningen	66	17
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	65	14
Herav med landbakgrunn fra:		
Storbritannia	63	15
Sverige	65	11
Danmark	69	25
Tyskland	57	13
Bosnia-Hercegovina	67	9
Sri Lanka	51	4
Polen	55	6
Vietnam	62	9
Iran	71	18
Russland	76	14
Tyrkia	54	13
Pakistan	49	9
Irak	69	22
Somalia	72	41

¹ Studenter ikke inkludert. Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.4. **Andel personer i husholdninger der yrkesinntekt er største inntekt. Med og uten årlig lavinntekt¹. 2006. Prosent**

	Med lavinntekt	Uten lavinntekt
Hele befolkningen	37	79
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	41	81
Herav med landbakgrunn fra:		
Storbritannia	47	82
Sverige	60	86
Danmark	46	71
Tyskland	62	85
Bosnia-Hercegovina	30	88
Sri Lanka	49	91
Polen	80	92
Vietnam	39	86
Iran	29	75
Russland	28	79
Tyrkia	44	79
Pakistan	49	82
Irak	25	68
Somalia	21	49

¹ Studenter ikke inkludert. Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

ning som mottok sosialhjelp (tabell 5.5). Tilsvarende andel for de uten lavinntekt var én av ti.

Igen finner vi store forskjeller mellom de ulike landgruppene. Blant innvandrere med bakgrunn fra Sverige, Danmark, Storbritannia og Tyskland er sosialhjelp også mer vanlig blant de som har lavinntekt, men andelen ligger langt lavere enn i lavinntektsgruppen generelt. Lavest andel med sosialhjelp i lavinntektsgruppen har allikevel polakkene der kun 4 prosent tilhører en husholdning som mottar denne støtten sammenlignet med 20 prosent blant alle med lavinntekt. Som vi tidligere har sett, er innslaget av yrkesinntekter stort blant polakkene i lavinntektsgruppen. Blant irakere og somaliere er avhen-

gigheten av økonomisk sosialhjelp størst; av disse mottar godt over 60 prosent av de som har lavinntekt, denne støtten. Men disse to innvandrergруппene mottar også i langt større grad sosialhjelp selv om de befinner seg over lavinntektsgrensen. Halvparten av somaliene over lavinntektsgrensen tilhørte i 2006 en husholdning som mottok økonomisk sosialhjelp. Blant bosniere, russere og iranere mottar om lag halvparten i lavinntektsgruppen sosialhjelp, men i disse innvandregruppene er det også en høy overrepresentasjon i mottak av sosialhjelp blant de som ligger over EUs lavinntektsgrense. Økonomisk sosialhjelp bidrar med andre ord til å «løfte» en del innvandrershusholdninger over lavinntektsgrensen.

Tabell 5.5. **Andel personer i husholdninger som mottar sosialhjelp. Med og uten årlig lavinntekt¹. 2006. Prosent**

	Med lav- inntekt	Uten lav- inntekt
Hele befolkningen	20	4
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	36	11
Herav med landbakgrunn fra:		
Storbritannia	8	2
Sverige	9	2
Danmark	9	2
Tyskland	5	2
Bosnia-Hercegovina	54	16
Sri Lanka	23	6
Polen	4	3
Vietnam	31	11
Iran	49	23
Russland	52	19
Tyrkia	31	12
Pakistan	22	7
Irak	67	39
Somalia	64	50

¹ Studenter ikke inkludert. Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.6. **Andel personer i husholdninger som mottar bostøtte. Med og uten årlig lavinntekt¹. 2006. Prosent**

	Med lav- inntekt	Uten lav- inntekt
Hele befolkningen	18	3
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	29	9
Herav med landbakgrunn fra:		
Storbritannia	7	1
Sverige	6	1
Danmark	9	1
Tyskland	5	1
Bosnia-Hercegovina	41	10
Sri Lanka	13	3
Polen	4	2
Vietnam	27	8
Iran	36	19
Russland	49	19
Tyrkia	25	8
Pakistan	16	5
Irak	54	30
Somalia	56	52

¹ Studenter ikke inkludert. Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Bostøtte skal bidra til at eldre, uføre og barnefamilier med svak økonomi skal kunne anskaffe eller bli boende i en god bolig. Innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre mottar langt oftere denne stønaden fra Husbanken sammenlignet med befolkningen generelt. I lavinntektsgruppen mottar 29 prosent bostøtte sammenlignet med 18 prosent i befolkningen samlet sett (tabell 5.6). Over lavinntekstsgrensen er tilsvarende andeler 9 og 3 prosent. Ikke overraskende finner man det samme mønsteret i mottak av bostøtte som for mottak av sosialhjelp.

Innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre som har bakgrunn fra Sverige, Danmark, Tyskland, Storbritannia og Polen, mottar i begrenset grad bostøtte.

Tabell 5.7. **Andel personer i husholdninger med høy gjeldsrentebelastning. Med og uten årlig lavinntekt¹. 2006. Prosent**

	Med lavinntekt	Uten lavinntekt
Hele befolkningen	12	7
Innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre	8	8
Herav med landbakgrunn fra:		
Storbritannia	16	5
Sverige	11	7
Danmark	11	6
Tyskland	7	4
Bosnia-Hercegovina	7	8
Sri Lanka	21	16
Polen	3	4
Vietnam	12	9
Iran	12	15
Russland	5	7
Tyrkia	15	8
Pakistan	15	12
Irak	5	5
Somalia	1	1

¹ Studenter ikke inkludert. Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

I lavinntektsgruppen er denne stønaden mest utbredt blant husholdninger fra Somalia, Irak, Russland og Bosnia-Hercegovina. I likhet med sosialhjelp er også bostøtte mest utbredt blant somaliere og irakere med inntekt høyere enn lavinntekstsgrensen. Mer enn halvparten (52 prosent) av somalierne uten lavinntekt tilhørte en husholdning som mottok bostøtte i 2006. Blant irakere var tilsvarende andel 30 prosent.

5.8. Rente- og gjeldsbelastning

Økonomisk utsatthet kan også måles ved å se på graden av rente- og gjeldsbelastning. Tabell 5.7 viser andelen personer som tilhører en husholdning hvor renteutgiftene utgjør 15 prosent eller mer av husholdningens samlede inntekt. For mange

Tabell 5.8. **Andel personer i husholdninger med høy gjeldsbelastning. Med og uten årlig lavinntekt¹. 2006. Prosent**

	Med lavinntekt	Uten lavinntekt
Hele befolkningen	18	12
Innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre	13	13
Herav med landbakgrunn fra:		
Storbritannia	27	10
Sverige	15	13
Danmark	18	11
Tyskland	11	8
Bosnia-Hercegovina	10	12
Sri Lanka	30	20
Polen	5	7
Vietnam	17	14
Iran	19	24
Russland	8	13
Tyrkia	20	15
Pakistan	23	20
Irak	8	11
Somalia	4	2

¹ Studenter ikke inkludert. Lavinntekt er definert som inntekt under 60 prosent av medianinntekten for alle. EU-skala.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

av landgruppene vi ser på her, er høy rentebelastning mer vanlig for de i lavinntektsgruppen enn i gruppen som ikke har lavinntekt.

Sammenlignet med befolkningen generelt har innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre fra Sri Lanka, Storbritannia, Tyrkia og Pakistan relativt flere med høy rentebelastning i lavinntektsgruppen. Blant innvandrere fra Sri Lanka tilhører én av fem i lavinntektsgruppen en husholdning der renteutgiftene utgjør mer enn 15 prosent av husholdningens samlede inntekt. Blant somalierne har derimot kun 1 prosent høy rentebelastning. Irakere, russere og polakker har også en svært lav andel med høy gjeldsrentebelastning blant de med lavinntekt.

Tabell 5.8 viser andelen med høy gjeldsbelastning målt ved andelen personer som tilhører en husholdning med en samlet gjeld ved utgangen av året som er minst tre ganger så høy som husholdningens samlede årlige inntekt. Her ser vi at gjeldsbelastningen er relativt høy blant flere innvandrergupper. I likhet med indikatoren for høy gjeldsrentebelastning er det innvandrere fra Sri Lanka, Storbritannia, Pakistan og Tyrkia som har flest med høy gjeldsbelastning i lavinntektsgruppen. Disse innvandrerguppene har en større andel med høy gjeldsbelastning enn i befolkningen generelt. 30 prosent av innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre som har bakgrunn fra Sri Lanka, har en høy gjeldsbelastning i lavinntektsgruppen. Blant innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre som ikke har lavinntekt, er det iranerne som har den høyeste gjeldsbelastningen. Om lag én av fire iranere over lavinntektsgrensen tilhørte i 2006 en husholdning som hadde en gjeld som var minst tre ganger høyere enn husholdningens samlede inntekt. Lavest gjeldsbelastning blant innvandrere

og norskfødte med innvandrereforeldre i lavinntektsgruppen finner vi blant somaliere, polakker, irakere og russere hvor alle har en andel under 10 prosent – sammenlignet med 18 prosent i lavinntektsgruppen generelt.

5.9. Én av fire innvandrere har vedvarende lavinntekt

Så langt har vi sett på tall for lavinntekt basert på situasjonen i et bestemt inntektsår – 2006. Dette gir mye informasjon om de økonomiske levekårene til ulike innvandrergupper, men tallene sier lite om i hvilken grad lavinntekt er et forbigående fenomen, eller om det er en økonomisk tilstand som varer over flere år. I tabell 5.9 presenteres det tall for såkalt vedvarende lavinntekt i perioden 2004-2006. Ved hjelp av paneldata som dekker hele den bosatte befolkningen i disse tre årene, kan man følge inntektssituasjonen til de samme innvandrerne over tid. I tillegg er andelen med vedvarende lavinntekt fordelt etter botid ved utgangen av treårsperioden. Av den årsak ser vi her kun på innvandrere, og ikke i tillegg norskfødte med innvandrereforeldre slik vi gjorde for årlig lavinntekt i tabell 5.2.

Blant alle innvandrere hadde nesten 25 prosent vedvarende lavinntekt i perioden 2004-2006. I befolkningen generelt var andelen i underkant av 8 prosent. Andelen med vedvarende lavinntekt faller mye med økende botid. For innvandrere med botid kun i den treårsperioden vi måler, hadde nesten 47 prosent lavinntekt. Andelen faller til 31 prosent for de med botid mellom tre og ni år, og for de med lengst botid til i underkant av 19 prosent. Men selv etter så lang botid som ti år eller lengre, er med andre ord sannsynligheten for at en innvanderer skal ha vedvarende lavinntekt, mer enn to ganger høyere enn i hele befolkningen.

Ikke uventet finner vi lavest andel med vedvarende lavinntekt blant innvandrere fra Danmark, Sverige, Storbritannia og Tyskland. Men også innvandrere fra disse landene har en høy andel med vedvarende lavinntekt de første årene i Norge, før den etter hvert faller ned til nivået i befolkningen generelt.

Høyest andel med lavinntekt i perioden 2004-2006 har flyktningene fra Irak og Somalia. Nesten ni av ti somaliere med tre års botid har vedvarende lavinntekt. Andelen med lavinntekt faller også for denne innvandrergруппen, men selv etter mer enn ti års opphold i Norge har nesten seks av ti somaliere fortsatt vedvarende lavinntekt. For irakere med mer enn ti års opphold er andelen 46 prosent. Tallene underbygger klart de spesielle problemene disse to innvandrergруппene har med å vinne skikkelig innpass på arbeidsmarkedet. Også blant pakistanere og tyrkere finner vi høye andeler med vedvarende lavinntekt selv etter lang botid i Norge. Noe av årsaken til dette er et relativt høyt innslag av personer som har uførepensjon fra folketrygden med ytelser som ligger under EUs lavinntektsgrense. I tillegg er husholdningene gjennomgående mye større i disse innvandrergруппene enn i resten av befolkningen (tabell 5.2). Det er altså store familier som skal forsørges på relativt lave inntekter.

Tabell 5.9. **Andelen innvandrere med vedvarende lavinntekt¹, etter botid. Treårsperioden 2004-2006. Prosent**

	Botid			
	I alt	3 år	3-9 år	10 år og lengre
Hele befolkningen	7,9	-	-	-
Innvandrere	24,8	46,6	31,4	18,8
Landbakgrunn fra ² :				
Norden, Vest-Europa unntatt Tyrkia, Nord-Amerika og Oseania	11	26	13	9
Øst-Europa, Asia, Afrika, Latin-Amerika og Tyrkia	31	53	37	24
Storbritannia	9	20	12	8
Sverige	10	24	11	8
Danmark	9	23	12	8
Tyskland	12	24	12	10
Bosnia-Hercegovina	19	25	21	19
Sri Lanka	17	38	21	15
Polen	17	36	13	14
Vietnam	22	39	27	21
Iran	30	57	39	24
Russland	31	67	26	14
Tyrkia	35	49	35	33
Pakistan	38	55	42	36
Irak	53	71	54	46
Somalia	65	87	66	58

¹ Studenter ikke inkludert. ² Kun innvandrere.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Vedvarende lavinntekt er definert på bakgrunn av det beløpet som utgjør gjennomsnittet av de årlige medianinntektene for hele befolkningen i treårsperioden 2004-2006 (omregnet til faste priser). Lavinntektsgrensen er basert på EUs ekvivalensskala med lavinntektsgrense lik 60 prosent av mediangjennomsnittet.